

označile kao srpske ili bugarske", kao i da svaka od balkanskih država "pribraja sve makedonske Slovene svojoj narodnosti, i to je postalo osećanje većega dela inteligencije", dok su oni "u nacionalnom pogledu flotantna narodna masa, koja ima etničku predispoziciju da postane Srbima ili Bugarima". Međutim, primećuje on, Makedonci se ne osećaju ni Srbima ni Bugarima mada imaju simpatija za oba naroda "i izjavljuju, da im je podjednako mило, potpali pod Srbiju ili Bugarsku". Verovao je da bi se u zajedničkoj državi sa Srbima ili Bugarima već u drugoj generaciji nacionalno izjednačili sa njima, jer kod njih nema "endogene narodne svesti, ali ima bugarskog i srpskog narodnog osećanja, koje je mahom importirano, nametnuto, propagandom stvoreno". On je isticao da je lingvistički momenat "vrlo često zloupotrebljavan pri razpravljanju makedonskog etnografskog pitanja" i da se na osnovu jezika ono ne može jednostrano rešavati. Cvijić je bio među retkim naučnicima u Srbiji koji je osuđivao "eksploataciju želja balkanskih država da se njihove narodne težnje razumeju" tvrdeći da ima "dosta opskurnih ličnosti, i domaćih i stranih" koji žive od mešanja u makedonsko pitanje, pa su na svim bugarskim etnografskim kartama označeni "makedonski Sloveni" kao Bugari, na srpskim kao Srbi, a na grčkim kao Grci, pri čemu su "srpske i bugarske etnografske karte po naučnoj nesolidnosti potpuno jednake". Cvijić nabraja kao najvažnije srpske etnografske karte Milojevića, Veselinovića, Dragaševića: "Milojević je bio najoduševljeniji propagandista srpski u Makedoniji, koju je većim delom obišao i dobro poznavao. Ljudi ove vrste su odlični praktični radnici. Ali njegovi radovi i gornja etnografska karta nisu naučno rađeni. Nijedna srpska etnografska karta nije detaljsana. Ova, Milojevićeva i Veselinovićeva, boje celu Makedoniju srpskom bojom, i ne izdvajaju neslovenske narode. Samo se na Dragaševiću vidi, da je znao neke od stranih etnografskih karata i da je čitao i strane putnike. Zbog ovoga su srpske etnografske karte lošije od bugarskih na kojima su, kadšto dosta tačno izdvojeni neslovenski narodi; inače su srpske i bugarske etnografske karte po naučnoj nesolidnosti potpuno jednake. Istog je kvaliteta, kao i gornje karte, i skoro publikovano delo I. Ivanića (Mačedonija i Mačedonci 1906. čiju vrednost na žalost treba pre upotrebe uvek virifikovati.) Prvom zabudom su zavedeni Knčev, Brankov, Verković, Milojević, Gopčević, Ivanić i dr. koji su sve makedonske Slovene, uračunali u Bugare, ne priznavajući nijednog Srbina, ili u Srbe, ne priznavajući nijednog Bugarina" (Cvijić, 1906). Zaključio je da je "apsolutno nemoguće u narodnoj masi makedonskih Slovena izdvojiti etničke Srbe i etničke Bugare" (Cvijić, 1906) i predlagao kao "najtačnije" da se ova slovenska "nacionalno kolebljiva masa obeleži neutralnim imenom: Makedonski Sloveni" (Cvijić, 1913).

Pred Balkanske ratove, zalažući se za tešnji savez sa Bugarima, Ljubomir Jovanović je bio svestan da je glavna prepreka Makedonija. Ističući da je jedan deo Makedonije "po narodu, po prošlosti, srpska zemlja, da je drugi deo pre srpski nego bugarski, da treći nije ni bugarski, ako nije srpski, dok je četvrti u glavnom bugarski", on je smatrao da "pošto nema zasebne mačedonske narodnosti, ne može biti ni mačedonskog jezika", pa je predlagao da se uzmu srpski i bugarski uporedo u celoj zemlji kao ravnopravni u službenoj upotrebi. Naglašavao je da na "srpski deo Mačedonije imaju prava i Bošnjaci i Šumadinici, kao i oni Srbi koji stanuju tamo na Vardaru"; da u Makedoniji ima malo nacionalne svesti, "samo jedan deo ima svesti i težnje srpske, i on je, to je istina, u manjini i u srpskom delu te zemlje", drugi deo čine grkomani, treći bugarske pristalice, a četvrti oni "najnovijeg postanja, oni koji imaju posebne, mačedonske težnje", s tim što o "tim posebnim 'mačedonskim' težnjama ne može biti ozbiljna govora kao o nacionalnoj pojavi". Zaključio je da Srbija može pristati na političke sporazume kao što je makedonska autonomija, "ali ona i njeni svesni sinovi ne smeju zaboraviti da tamo ima srpske zemlje, da je ono deo otadžbine, dakle nešto što niko nije vlastan tuđiti ni odstupiti" (Jovanović, 1910–ih).

Slično Cvijiću, Jovan Jovanović je pisao da su Makedonski Sloveni "flotantna masa slovenska, koja može da postane srpska ili bugarska", da su bez "narodne svesti i samostalnosti", da "mrže Turke, ne vole Grke, a prilaze bugarskoj ili srpskoj strani". Ipak, verovao je da su "somatološka promatranja mačedonskih Slovena utvrdila da su antropološki bliži Srbima, nego antropološkome tipu Bugara", zaključujući da je sigurno da je stanovništvo Makedonije izmešano, s tim "da se ne može opredeliti niti da je bugarsko, niti da je srpsko, nego da je slovensko" (Jovanović, 1938).

Zanimljivo je da zbog prisvajanja Makedonaca i njihovog proglašavanja Srbima, bez obzira da li "imaju" ili "nemaju" nacionalnu svest, nije bila, niti je do danas razvijena njihova karakterologija. Samo retki su pominjali njihove pozitivne osobine koje su inače pripisivane srpskom "karakteru" – da su "časni, pouzdani, skromni, vredni i u svakom pogledu solidni ljudi, zanatlije i radnici" (Erdeljanović, 1925), dok su retki pominjali i negativne osobine koje su po pravilu dobijali od "drugih", pa su odlike "naših" Makedonaca "čuvarnost do cicijašluka, radljivost do izbezumljenja, preduzetnost, trgovački i špekulativni duh", što je "primljeno od Grka" (Lapčević, 1920–ih).

Susedi.

"Skenderbeg je Srbin".

"Zavojevačkom politikom srpske vlade prema arbanskom narodu stvoreni su na zapadnoj granici Srbije takvi odnosi da se u skoroj budućnosti mir i redovno stanje teško mogu očekivati. naša štampa, u pogubnoj utakmici da pomogne jednu rđavo upućenu i rđavo izvođenu politiku, mesecima i godinama je rasprostirala o arbanskom narodu tendenciozna mišljenja. To je i danas glavno sredstvo kojim šovinistička štampa izaziva kod srpskoga naroda mržnju prema 'divljim' Arnautima, prikivajući kao guja noge divljaštva koja je srpska vojska prema njima počinila. Balkanikus i doktor Vladan napisali su po jednu čitavu knjigu sa očitom željom da smožde ovaj bedni arbanski narod i da dokažu njegovu nesposobnost za kulturni i nacionalan život. U cilju da dokažu da taj narod kao rasa nema smisla za kulturni i samostalan život, oni sve ono što u primitivnosti toga naroda postoji predstavljaju ne kao izraz istorijskoga stupnja na kome se on nalazi i kroz koji su svi drugi narodi prošli, već kao izraz njegove rasinske nepodobnosti za kulturni razvitak uopšte. Revnost Balkanikus-ova u